

Joensuun kaupunginhallitukselle

Asia: pienituloisten ahdinko kasvaa, mitä tekee kaupunki?

Keskustan, kokoomuksen ja perussuomalaisten muodostama Sipilän hallitus on korottanut useita maksuja ja tehnyt muita menolisäyksiä, jotka koskevat kipeästi erityisesti pienituloisiin ihmisiin ja perheisiin. Viimeeksi Kelan lääkekorvauksen 50 euron alkuomavastuu yllätti pahasti apteekkiasiakkaat. Raju oli hallituksen päätös korottaa terveyskeskus- ja poliklinikkamaksuja kertaheitolla jopa 30 prosentilla. Muita menolisäyksiä lapsiperheille ja yksinhuoltajille ovat korotukset lasten aamu- ja iltapäiväkerhomaksuihin (100 %). Nyt hallitus (ministeri Grahn-Laasonen, kok) suunnittelee myös päivähoidomaksujen huomattavaa korotusta.

Työttömyys kasvaa, nuorten työllistämiseen varatut määrärahat vähenevät, eläkkeiden indeksikorotukset on jäädytetty ja ministerit (mm. Rehn, kesk) puhuvat eläkkeiden leikkaamisesta. Asumistukea ei sentään uskallettu pienentää niin paljon kuin alunperin oli tarkoitus, mutta leikattiin kuitenkin.

Osan ikävistä päätöksistään hallitus on jättänyt kuntien toimeenpantavaksi. Päivähoito-oikeuden rajoittamisen, lasten ryhmäkoon kasvattamisen ja palvelumaksujen korottamisen hallituspuolueiden joensuulaiset valtuutetut ja lautakunnan jäsenet äänestivät voimaan hallituksen tahtomalla tavalla. Tuo sosiaali- ja terveystalouden asiakasmaksujen korottaminen oli erikoinen prosessi. Talousarviokirjan perusteluissa viitattiin valtion talousarvioesitykseen ja arvioitiin maksutulon lisäys. Tuolloin ei ainakaan valtuutetuilla ollut tiedossa hallituksen asetuksen sisältö, joka merkitsi pahimmillaan 30 % korotusta hintoihin. Jos virkamiehillä oli, he eivät sitä kertoneet. Sosiaali- ja terveystaloutta hyväksyi korotukset myöhemmin hallituspuolueiden edustajien äänin.

Valtiovarainministeriökin on jälkiviisaasti todennut, että menolisäykset koskevat erityisen kipeästi pienituloisia eläkeläisiä, lapsiperheitä, opiskelijoita, pitkäaikaistyöttömiä ja muita vähävaraisia kaupunkilaisia. Moni joutuu todella pohtimaan ostaako viimeisillä rahoilla lääkkeitä vai ruokaa. Riippuvuus kaupungin maksamasta toimeentulotuesta lisääntyy. Sitä joudutaan maksamaan jo yli 6 000 joensuulaiselle ja tarvitsijoiden määrä vain kasvaa, mutta talousarviossa siihen on varattu entistä vähemmän rahaa.

Päivähoidon rajaaminen ja maksujen korottaminen tekevät lapsiperheiden arjesta yhä hankalampaa. Opiskelevat vanhemmat tai työtön pariskunta eivät saa enää lapsilleen jatkossa täysipäiväistä päivähoitoa, vaikka juuri he tarvitsisivat tukea. Lisähoidon hankkimiseen heillä ei vähävaraisten ole mahdollisuuksia. Taas tarvitaan toimeentulotukea.

Vastatessaan tammikuussa valtuustokysymykseen vähävaraisten vanhusten palveluista kaupunginhallitus viittasi perustuslain turvaamiin inhimillisen elämän edellytyksiin ja toimeentulotuen ohella mm. mahdollisuuksiin alentaa tai poistaa asiakasmaksuja.

Joensuun sosialidemokraattinen valtuustoryhmä pyytää kaupunginhallitusta vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- miten edellä mainitut päätökset toteuttavat kaupungin strategian ensisijaiseksi tehtäväksi määritettyä asukkaiden hyvinvoinnin edistämistä
- miten pienituloisten ihmisten talousahdinkoa, sen kehittymistä ja sen vaikutuksia seurataan
- mihin toimiin on ryhdytty toimeentulotuen ja erilaisten maksuhelpotusten hakemisen helpottamiseksi ja määrärahojen riittävyyden turvaamiseksi

ja vielä erikseen:

- oliko kaupunginhallituksen tai talousarvion valmistelijoiden tiedossa, miten suuriin palvelumaksujen korotuksiin valtion talousarvioesitys tulee johtamaan
- arvioidaanko maksujen korotuksilla saatavien lisätulojen kattavan myös kasvavat toimeentulomenot

Joensuun SDP:n valtuustoryhmä

Juha Hämäläinen, puheenjohtaja

Kaupunginhallitus	§ 54	15.02.2016
Kaupunginhallitus	§ 109	21.03.2016
Kaupunginvaltuusto	§ 29	29.03.2016

Vastaus Joensuun sosialidemokraattisen valtuustoryhmän valtuustokysymykseen

7322/05.00/2016

KH 15.02.2016 § 54

Joensuun sosialidemokraattinen valtuustoryhmä allekirjoittajana puheenjohtaja Juha Hämäläinen on jättänyt 5.2.2015 liitteen mukaisen valtuustokysymyksen "Pienituloisten ahdinko kasvaa, mitä tekee kaupunki?"

Vastaus tulee antaa valtuuston työjärjestyksen 6 §:n mukaisesti viimeistään siinä valtuuston kokouksessa, joka ensiksi pidetään neljän (4) viikon kuluttua kysymyksen tekemisestä, tai ilmoitettava silloin syy, minkä vuoksi vastausta ei voitu antaa.

Valmistelija: kaupunginsihteeri

Kaupunginjohtajan päätösehdotus:
Kaupunginhallitus päättää

lähettää asian talous- ja strategiayksikön valmisteltavaksi.

Päätös:
Hyväksyttiin yksimielisesti.

KH 21.03.2016 § 109

Suomen talouden tilanne on jatkunut erittäin vaikeana eikä tilanteen ennakoita lähivuosina oleellisesti parantuvan. Julkisen talouden sopeuttamiseksi tarvitaan poikkeuksellisen laaja-alaisia toimenpiteitä. Toimenpiteiden taustalla on erityisesti toukokuussa hyväksytty hallitusohjelma sekä julkisen talouden suunnitelma. Hallitus on sitoutunut julkisen talouden 10 mrd. euron kestävyysvajeen kattamiseen tarvittavien päätösten tekemiseen. Hallitusohjelmaan sisältyy julkista taloutta välittömästi vahvistavia toimenpiteitä. Julkisen talouden suunnitelmassa on asetettu tavoitteita paitsi valtiontaloudelle, myös esitetty kuntatalouden vakauttamistoimenpiteet. Suunnitelma sisältää kuntatalouden rahoitusasematavoitteen sekä kuntatalouden ns. menorajoitteen. Näiden ohella suunnitelmassa on linjattu, että kuntataloutta vahvistetaan mahdollisuudella asiakasmaksutulojen lisäämiseen. Koko maan tasolla sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntataloutta vahvistavaksi vaikutukseksi on arvioitu vuositasolla 150 milj. euroa ja päivähoitomaksujen vaikutukseksi 54 milj. euroa.

Kaupungin talouden tilanne on kohtuullinen, mutta talouden tasapaino edellyttää jatkuvia toimenpiteitä. Asiakasmaksujen korotus kaupungin taloutta vahvistavana toimenpiteenä on huomioitu talousarviovalmistelussa yhtenä toimenpiteenä. Maksujen korotuksiin osana kuntatalouden sopeuttamista on viitattu kaupunginvaltuuston kesäkuussa käsittelemässä vuoden 2016 talousnäkyimiä koskevassa pykälässä ja asia on ollut esillä talousarvion

kehysohjeissa ja myöhemmin talousarvioesityksissä ja kaupunginvaltuuston hyväksymässä talousarviossa, jossa on todettu, että sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä päivähoiton asiakasmaksujen korotus on valtion talousarvioesityksen mukainen. Korotuksen kohdentumisesta ei valmisteluvaiheessa ole ollut tietoa. Vaikutus kaupungin kertymään on arvioitu suhteuttamalla koko maan kertymäarvio kaupungin asiakasmaksutulojen osuuteen koko maan asiakasmaksutuloista sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen että päivähoitomaksujen osalta. Asiakasmaksujen enimmäismääristä on päätetty sosiaali- ja terveyspalvelujen osalta valtioneuvoston asetuksella vasta 19.11.2015 ja päivähoitomaksujen osalta asiakasmaksujen muutoksia koskeva laki on vasta valmisteilla; muutosten on tarkoitus tulla voimaan 1.8.2016 alkaen.

Sosiaali- ja terveyslautakunta on hyväksynyt asiakasmaksut yhteistoiminta-alueen osalta 17.11. ja 15.12.2015. Asetuksen mukaisten, ns. tasasuuruisten maksujen osalta korotus on valtioneuvoston asetuksen mukainen. Käytännössä kuitenkin suuri osa maksuista jää asetuksen mahdollistaman kertakorotuksen ulkopuolelle. Mm. pitkäaikaismaksujen (laitoshoido, säännöllinen kotihoito ja asumispalveluiden hoito ja hoiva) muutokset vuodelle 2016 ovat pieniä. Lähtökohtaisesti kaupungin harkintavallassa olevia maksuja on korotettu talousarvio-ohjeiden mukaisesti 2 %:lla. Eräiden lakisäätteisten muutosten, kuten ns. etuoikeutetun bruttotulon muutoksen ja asiakkaan käyttövaran nousemisen, johdosta asiakasmaksut voivat myös pienentyä. Toisaalta eräiden harkinnanvaraisten maksujen, kuten turvapalvelumaksujen, asumispalveluista perittävien ateriapalvelu- ja muiden ylläpitomaksujen, osalta korotuksia ei ole tehty, koska näistä maksuista joudutaan käytännössä tekemään eniten maksujen alentamista tai perimättä jättämistä koskevia päätöksiä asiakkaiden tulojen pienuuden johdosta.

Asiakasmaksujen korotukset ovat julkisen talouden vakavan tilanteen johdosta poikkeuksellisen korkeita. Kuitenkin vain kestävä julkinen talous kuntatalous mukaan lukien mahdollistaa palveluiden saatavuuden pitkällä tähtäimellä. Arvioitaessa maksujen korotusten vaikutuksia, on myös huomioitava, että nykyiset asiakasmaksuja koskevat säännökset sisältävät huomattavan määrän elementtejä, jotka turvaavat kansalaisille heidän tarvitsemiensa palveluiden saannin taloudellisesta asemasta riippumatta. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain (734/1992) mukaan asiakkaan taloudellinen asema ei voi olla esteenä palveluiden saamiselle ja jos maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon, palvelun tuottavan kunnan tai kuntayhtymän on tietyissä tapauksissa velvollisuus ja muulloin oikeus jättää maksuja perimättä tai alentaa niitä. Terveys- ja terveydenhuollon palvelujen osalta myös maksukatto pienentää paljon palveluita tarvitsevien terveydenhuollon asiakasmaksuja. Arvioitaessa asiakasmaksukorotusten vaikutusta kaupungin osalta, maksukaton todettiin leikkaavan korotusten vaikutusta noin viidenneksellä. Maksukaton euromääräiseen rajaan ei tehty kertakorotusta, joten maksukatto täyttyy käytännössä nyt aiempaa vähäisemmästä palvelujen käytöstä. Toisaalta esimerkiksi päivähoitomaksujen suuruus on porrastettu perheen koon ja tulojen mukaan ja päivähoitomaksujen muutosta koskevan esityksen mukaan erityisesti pienituloisten yksinhuoltajien maksut alenisivat nykytilanteeseen nähden. Lisäksi esimerkiksi perusopetuslaissa on koululaisten iltapäivätoiminnan osalta todettu, että maksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava, mikäli siihen on syytä ottaen huomioon huoltajan elatusvelvollisuus, toimeentuloedellytykset tai huollolliset näkökohdat.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain perusteella asiakasmaksuja voidaan alentaa tai jättää kokonaan perimättä joko jatkuvasti tai tilapäisesti. Käytännössä maksujen alentamista tehdään erityisesti pienituloisten, esimerkiksi pienen eläketulon, työmarkkinatuen tai työttömyyspäivärahan, varassa elävien asiakkaiden osalta. Maksujen alentamisessa tai perimättä jättämisestä päätettäessä arvioidaan myös muita kustannuksia, kuten asiakkaan hoito- ja hoivapalveluiden sekä lääke- ja muiden sairaudenhoitoon liittyvien kustannusten osuutta. Lääkekorvausten omavastuu ja lääkekaton kertyminen huomioidaan osana harkintaa. Maksuhelpotuksia haetaan sosiaali- ja terveystalouden asiakasmaksutiimiltä vapaamuotoisella hakemuksella. Maksupäätösten mukana asiakkaille (tai hänen edunvalvojalleen tai asioiden hoitajalle) lähetetään aina tiedotekirje, jossa on ohjeistettu maksuhelpotusten hakemista. Käytännössä maksujen alentamista tai maksujen perimättä jättämistä koskevia päätöksiä tehdään eniten säännöllisen kotihoidon maksujen, asumispalvelujen hoivamaksujen sekä asumispalvelujen tukipalveluina järjestettävien ateriapalveluiden osalta. Keskitetty asiakasmaksutiimi turvaa kuntalaisten yhdenvertaisuutta maksujen määrittelyssä.

Vaikeasta talouden suhdannetilanteesta huolimatta toimeentulotukea maksettiin vuoden 2015 aikana lähes 9 % edellisvuotta vähemmän. Vuoden 2016 talousarviossa toimeentulotukeen on varattu n. 0,2 milj. euroa vuotta 2015 enemmän. Toimeentulotuen kehitystä seurataan kuukausittain. Tammi-helmikuussa maksetun perustoimeentulotuen määrä on ollut edellisvuotta alhaisemmalla tasolla. Asiakasmaksujen korotusten vaikutus toimeentulotuen määrään jäänee vähäiseksi, koska asiakasmaksujen alentaminen tai perimättä jättäminen on aina ensisijaista. Käytännössä akuuteissa tilanteissa toimeentulotukea on mahdollista myöntää myös asiakasmaksujen kattamiseksi, mutta asiakasmaksuja alennetaan tai jätetään perimättä tilanteissa, joissa asiakas joutuisi turvautumaan toimeentulotuen pidempiaikaisesti.

Kuntalaisten hyvinvointia seurataan laajasti erilaisilla mittareilla. Keskeiset mittarit sisältyvät kaupungin strategiaa toteuttavien, elämäntieteen mukaisten palveluohjelmien yhteydessä hyväksytyihin hyvinvointikertomuksiin. Hyvinvointikertomuksen indikaattoritieto on ollut olennainen osa palveluohjelmien tavoitteiden asettamista. Hyvinvointikertomuksessa yhtenä mittarina seurataan mm. koko väestön ja lasten pienituloisuusastetta (kuinka suuri osa alueen väestöstä ja alle 18-vuotiaista kuuluu kotitalouksiin, joiden tulot jäävät suhteellisen pienituloisuusrajan alapuolelle) sekä toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaiden käyttöä. Lisäksi mm. toimeentulotuen kehitystä ja asiakasmäärää seurataan kuukausittain palvelutilausten toteutumisen yhteydessä.

Kaupunginjohtajan päätösehdotus:
Kaupunginhallitus ehdottaa että kaupunginvaltuusto päättää

merkitä edellä olevan vastauksena Joensuun sosialidemokraattisen valtuustoryhmän valtuustokysymykseen ja

todeta kysymyksen loppuun käsitellyksi.

Päätös:

Hyväksyttiin yksimielisesti.

KV 29.03.2016 § 29

Ehdotus:

Kaupunginhallitus ehdottaa, että kaupunginvaltuusto päättää

merkitä edellä olevan vastauksena Joensuun sosialidemokraattisen valtuustoryhmän valtuustokysymyksen ja

todeta kysymyksen loppuun käsitellyksi.

Keskustelu:

Asiassa käytiin keskustelu, jossa 8 valtuutettua ja kaupunginjohtaja Kari Karjalainen käyttivät puheenvuoron.

Keskustelussa ei tehty päätösehdotuksesta poikkeavia esityksiä.

Päätös:

Hyväksyttiin yksimielisesti.